

Педагогічні науки

УДК 378.147

Мойсеєнко Ніна Олексіївна

студентка

Кременчуцького національного університету імені М. Остроградського

Резніченко Софія Романівна

студентка

Кременчуцького національного університету імені М. Остроградського

ПОТЕНЦІАЛ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В АСПЕКТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ЕДЬЮТЕЙНМЕНТУ

***Анотація.** У статті розглядається потенціал музичного мистецтва на уроках української мови та літератури в аспекті застосування технології едьютейнменту, яка є ефективним інструментом сучасного вчителя на уроках української мови та літератури. Технологія едьютейнменту дозволяє викликати у здобувачів освіти інтерес та захоплення під час опанування навчального матеріалу. У статті проаналізовано підходи сучасних зарубіжних і українських науковців до технології едьютейнменту, висвітлено потенціал музичного мистецтва для вивчення української мови та літератури, запропоновано комплекс вправ з української мови та літератури з використанням технології едьютейнменту. Наукова новизна дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні ефективності використання технології едьютейнменту та творів музичного мистецтва на уроках української мови та літератури у середній школі. Практичне значення дослідження полягає у розробці комплексу вправ з української мови та літератури для середніх класів згідно з вимогами сучасної освіти.*

Ключові слова: уроки української мови та літератури, середня освіта, НУШ, технологія едьютейнменту, музичне мистецтво, мотивація навчання.

Постановка проблеми. В умовах реформування української середньої освіти та її імплементації в європейський освітній простір особливої актуальності набувають інноваційні технології навчання, зокрема едьютейнмент, тобто навчання за допомогою розваги. Актуальність освітньо-розважальної технології полягає в тому, що ця технологія підвищує навчальну мотивацію та полегшує процес засвоєння знань і навичок. Як пізнавально-розважальний матеріал, для застосування технології едьютейнменту, можна використовувати твори музичного мистецтва, які допоможуть задовольнити інтереси учнів та підвищити якість навчального процесу.

Метою дослідження є аналіз потенціалу музичного мистецтва на уроках української мови та української літератури в аспекті застосування технології едьютейнменту.

Мета дослідження реалізується у таких завданнях:

- проаналізувати підходи сучасних зарубіжних і українських науковців до технології едьютейнменту;
- висвітлити потенціал музичного мистецтва для вивчення української мови та літератури;
- запропонувати комплекс вправ з української мови та літератури з використанням технології едьютейнменту.

Виклад основного матеріалу. Потреби сучасної освіти спонукають учителів української мови та літератури до пошуку та впровадження нових ефективних технологій в освіті. Успішність учня залежить від його мотивації, глибини та міцності знань, бажання та здатності вчитися впродовж життя. Реформа Міністерства освіти та науки України «Нова

українська школа» передбачає створення такого освітнього середовища, де діти будуть навчатися через діяльність, у якому буде приємно навчатись і яке даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті [6]. Великого значення у Концепції НУШ набуває аспект педагогіки партнерства між усіма учасниками освітнього процесу. Одним із головних завдань педагогіки партнерства є перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Це завдання реалізується у спільній діяльності вчителя і учнів [3, с. 14]. Для реалізації принципів педагогіки партнерства використовуються інноваційні технології, засновані на співпраці, зокрема освітня технологія, що має назву «едьютейнмент».

Едьютейнмент – сучасна освітня технологія, суть якої полягає у навчанні за допомогою розваг і подачі матеріалу в доступній та цікавій формі [2]. Сам термін був створений шляхом поєднання двох англійських слів: «education» – освіта та «entertainment» – розваги. Технологія едьютейнменту підвищує навчальну мотивацію та полегшує процес засвоєння знань і навичок, допомагає задовольнити інтереси учнів і підвищити якість навчального процесу [10].

Зарубіжні та українські науковці по-різному розглядають сутність технології едьютейнменту, її функції та механізми.

Ш. де Варі акцентує, що технологія едьютейнменту дозволяє досягти ефективного балансу між інформацією, мультимедійними продуктами, психологічними прийомами і сучасними технологіями. Вчений стверджує, що едьютейнмент допомагає урізноманітнити процес навчання через розваги. Під час навчання відбувається взаємодія інформативно-розважального об'єкту і активного в навчанні суб'єкту [9].

М. Еддіс зазначає, що використання едьютейнменту в навчальному середовищі збагачує освітньо-розважальний досвід та робить процес навчання більш комплексним та привабливим [8].

С. Хіврич визначає едьютейнмент як «формат освітнього процесу, в якому освітньо-інформаційний матеріал презентовано із залученням розважальних методик, часто з використанням інформаційних технологій». Це дозволяє одночасно навчатися та задовольняти допитливість, що призводить до глибокого інтересу [7].

Тобто технологія едьютейнменту викликає безпосередній інтерес здобувачів освіти, що є важливим у навчальному процесі та веде до розвитку нових навичок і накопичення знань. Ігровий підхід є ефективним під час навчання для будь-якої вікової категорії. Гра є сучасним інструментом вчителя НУШ. Едьютейнмент дозволяє не тільки здобувати нові знання, а й розвивати пізнавальну діяльність, переводити її у більш високі форми кооперації та співробітництва. Взаємодія на уроці має забезпечуватися не лише між здобувачами освіти, а й між усіма учасниками навчального процесу. Таким чином, едьютейнмент дозволяє вчителю працювати на засадах «педагогіки партнерства», тобто організовувати освітній процес, в основі якого повага до особистості, доброзичлива атмосфера на уроці, спілкування та взаємонавчання. Реалізуючи ідеї педагогіки партнерства, вчителі повинні не лише використовувати у своїй роботі традиційні дидактичні матеріали, а й проявляти ініціативу, залучати сучасні матеріали, будувати навчання таким чином, щоб здобувачі були постійно залучені до спільної діяльності, щоб сформувати здатність особистості вчитися впродовж життя. Використання технології едьютейнменту дозволяє досягти поставленої мети. Ще одним ефективним інструментом вчителя в аспекті застосування технології едьютейнменту може стати залучення музичного мистецтва на уроках української мови та літератури.

Сучасна наука довела глибокий вплив музичного мистецтва на організм та психіку людини (рис. 1).

Рис. 1. Вплив музики на організм людини

Джерело: складено авторами на основі [1; 5]

Прослуховування музики активізує творчі зони нашого мозку. Це стимулює уяву, підвищує працездатність та зосередженість, сприяє творчому мисленню та допомагає у вирішенні творчих завдань. Дослідження, проведене в Університеті Мічигану, показало, що музика може впливати на мозкову діяльність, що призводить до покращення настрою та когнітивної діяльності [1].

Музику можна використовувати як потужний інструмент для керування настроєм і емоціями. Музичне мистецтво дивовижно впливає на наш мозок та емоційний стан. Якщо на уроці як навчальний матеріал використати пісню, то відбудеться краще засвоєння знань, адже інформація, яка сприймається емоційно, запам'ятовується невимушено та легко. М. Еддіс зауважує, що споживання мистецтва та культури можна тлумачити як форму освітньої розваги, оскільки конкретна мета такої діяльності, освіти чи розваги, повністю забута, а особа одночасно отримує задоволення та навчається [8].

Залучення творів музичного мистецтва за допомогою технології едьютейнменту посприяє урізноманітненню процесу отримання та засвоєння знань. У Концепції Нової української школи зазначено, що спосіб навчання в сучасній українській школі не мотивує дітей до навчання. Матеріал підручників затеоретизований [3, с. 4]. Вивчення лише

теоретичного матеріалу у великих кількостях із застарілими прикладами та неактуальною інформацією є не тільки нудним, але й не ефективним. Дітям нецікаво навчатися, коли вони є пасивними учасниками навчального процесу. Робота з піснями на уроках української мови та літератури дозволить викликати у здобувачів освіти інтерес та мотивацію до навчання. Крім цього пісні мають не лише позитивний вплив на емоційний стан людини, вони також є цінним матеріалом для лексичного та граматичного дослідження на уроках.

Пісні набагато швидше, ніж література, реагують на різні явища у мові та житті суспільства. Використання сучасних пісень на уроках дозволить максимально залучити учнів до навчального процесу, адже сучасні твори мистецтва будуть приваблювати учнів невеликими текстами, актуальною інформацією, діти відчуватимуть зв'язок мовної теорії та літературних процесів із способами їх реалізації у сучасних піснях. З учнями можна аналізувати музичні твори мистецтва різних періодів часу, досліджувати особливості мови, зіставляти та робити висновки, що буде розвивати критичне мислення, увагу, пам'ять, виховуватиме любов та повагу до культурних надбань українського народу.

На основі матеріалів сучасних пісень, які мають велику популярність серед учнів середніх класів, ми розробили авторський комплекс вправ з української мови та літератури з використанням технології едьютейнменту. Комплекс вправ складений відповідно до модельних навчальних програм для 5-9 класів Нової української школи [4]. Розроблені вправи були відпрацьовані на педагогічній практиці в закладі загальної середньої освіти.

На рис. 2 подано вправу «Магнітофон». Особливістю вправи є прослуховування пісні, перед початком слухання учні отримують завдання, що сприяє продуктивному слуханню. Вправу можна використовувати для різних вікових категорій та під час вивчення різних тем. Ми подали вправу

«Магнітофон» на прикладі вивчення теми «Прикметник» для 6 класів та повторення теми 5 класу «Художні засоби».

Вправа «Магнітофон»

Завдання:

1. Прослухайте трек та порахуйте прикметники у пісні. Скільки прикметників нарахували?
2. Зверніть увагу на художні засоби. Назвіть, які тропи використані у пісні.

YAKTAK feat. SOBOL - Погляд

Погляд

YAKTAK feat. SOBOL

Я шукаю погляд твій, де ти загубилась?

Холодним полум'ям

Ніби, злі два добермани мене покусують

Сонце засинало, помада танцювала

На гарячих вустах

Одягнена серпанком, вкрита, ніби, ватою

Рис. 2. Слайд презентації з вправою «Магнітофон»

Джерело: розробка авторів

Мета вправи:

навчальна: формувати вміння учнів правильно розпізнавати прикметники за певними ознаками; з'ясувати роль прикметників у мовленні; удосконалити навички визначати художні засоби у тексті;

розвивальна: розвивати мовне чуття, спостережливість, кмітливість, мовленнєві навички, розумову активність та інтуїцію учнів;

виховна: виховати любов до краси рідної мови; виховувати старанність та наполегливість.

Завдання для учнів: 1. прослухайте трек YAKTAK (feat. SOBOL) – «Погляд» та порахуйте прикметники у пісні. Скільки прикметників нарахували? 2. зверніть увагу на художні засоби. Назвіть, які тропи використані у пісні.

На рис. 3 подано вправу «Робота з текстом пісні». Сьогодні багато текстів сучасних пісень пишуться без використання розділових знаків. За

допомогою вправи «Робота з текстом пісні» можна попрацювати з текстами сучасних пісень замість стандартних текстів підручника, та навіть унеможливити списування. Пісень є велика кількість і кожна має потенціал бути використаною у навчальному процесі. На прикладі пісні DOROFEEVA – «Хай пишуть» ми розглянули тему «Повторення вивчених розділових знаків у простому реченні» для 9 класів.

DOROFEEVA – Хай пишуть

Мікроскопічні тріщини у мене в серці
Лікую їх коханням воно знову б'ється
Здається
Під захисними окулярами любов
Ми збережемо від всіх розмов
І хай хай хай хай
Пишуть

А ми з тобою їх всіх залишимо
Когось закенселять
Хтось виживе
А ми своєю дорогою біжимо
Тому всім бай бай бай
Хай пишуть

А ми з тобою їх всіх залишимо
Когось закенселять
Хтось виживе
А ми своєю дорогою біжимо
Тому всім бай бай бай

Біжимо хто куди
Нас доганяють плітки
Ти віриш їм, або ні
Обирай
Коли листи злості
Влітають в мій простір
Зриваю їх з серця
Немов старий постер

Визначити члени речення.

Розставити розділові знаки.

Розглянути англійські запозичення в українському молодіжному сленгу.

DOROFEEVA - Хай пишуть (Official Music Video)

Поділитися

Посмотреть на Music

Рис. 3. Слайд презентації з правою «Робота з текстом пісні»

Джерело: розробка авторів

Мета вправи:

навчальна: закріпити пунктуаційні навички учнів та вміння встановлювати зв'язок між словами у реченні; поглибити знання учнів щодо слів іншомовного походження;

розвивальна: розвивати творчі здібності та вміння правильно ставити розділові знаки; розвивати логічне мислення, уважність, активність на уроці; формувати вміння аналізувати та порівнювати;

виховна: виховати інтерес учнів до сучасних мовних процесів.

Завдання для учнів: попрацюйте з текстом пісні DOROFEEVA – «Хай пишуть»: визначте члени речення, розставте розділові знаки, знайдіть та розгляньте англійські запозичення в українському молодіжному сленгу.

На рис. 4 подано вправу «Заповни пропуски». Вправа дозволить у розважальній формі закріпити знання учнів з мовної теорії, розвивати уважність, кмітливість та зосередженість. Ми подали вправу «Заповни пропуски» на прикладі вивчення теми «Групи слів за походженням: власне українські та запозичені» для 6 класів.

KALUSH – Файна (feat. Skofka)

Завдання:

1. Прослухайте трек. Заповніть пропуски в тексті пісні та з'ясуйте, якими частинами мови є пропущені слова.
2. Знайдіть слова іншомовного походження, з'ясуйте чи відмінюються ці слова.

Ти така _____ (вай вай)
Як музика (грай грай)
Я розпишу _____
Те яка ти файна

Час летить але ми в одному _____
Ми _____ поряд у квітнику
Я заховаю тебе таку
Назаєжди в _____

Час летить але ми в одному _____
Ми на _____ поверсі
Я заховаю тебе від всіх
Назаєжди _____ руці

Бо я тащусь від тебе _____
Люблю як біле вино
_____ тебе як кіно
Складаю як доміно

Ти _____ шо за вікном
Тримаю як мікрофон
Тащусь від _____ давно
Співаю як До Мінор

Ти така _____ (вай вай)
Як музика (грай грай)
_____ розпишу трамвай
Те яка ти файна

Рис. 4. Слайд презентації з вправою «Заповни пропуски»

Джерело: розробка авторів

Мета вправи:

навчальна: в ігровій формі формувати вміння визначати групи слів за їх походженням, правильно вживати їх у мовленні; формувати вміння учнів розрізняти частини мови;

розвивальна: розвивати логічне мислення, кмітливість, пам'ять, уважність, зосередженість, впевненість в своїх силах, активність учнів на уроці; формувати вміння застосовувати набуті знання; розвивати вміння працювати самостійно та колективно;

виховна: викликати інтерес до навчання; виховати сумлінність, наполегливість, уміння сконцентруватися на навчальному процесі.

Завдання для учнів: 1. прослухайте трек KALUSH (feat. Skofka) – «Файна». Заповніть пропуски в тексті пісні та з'ясуйте, якими частинами мови є пропущені слова; 2. знайдіть слова іншомовного походження, з'ясуйте чи відмінюються ці слова.

На рис. 5 подано гру «Співочий капелюх», вона може яскраво продемонструвати учням нерозривність, плинність літературного процесу, зв'язок минулого із сьогоденням. За допомогою популяризації української літератури сучасними виконавцями з'являється сучасне осмислення віршових рядків письменників. Гру можна організувати для різних класів на уроках української літератури, відповідно до того, які твори вже були опрацьовані учнями раніше. Така діяльність дозволить актуалізувати вже здобуті знання та змотивує далі дізнаватися творчість українських письменників.

Завдання: вчитель підходить до учня чи учениці підносить над головою капелюх, в цей час лунає пісня. Завдання дитини уважно послухати пісню і визначити письменника, твір якого був покладений на музику. Приклади пісень, що написані на вірші українських поетів: Domiu – Лебеді материнства (В. Симоненко), Пиріг – Гаї шумлять (П. Тичина), Артем Пивоваров & DOROFEEVA – Думи (Т. Шевченко), KOZAK SIROMANA – Засвіт встали козаченьки (Маруся Чурай), Віталій Козловський – Знаєш (І. Франко), Balsam – Заповіт (Т. Шевченко), Артем Пивоваров – Ти знаєш, що ти людина (В. Симоненко), Jerry Neil – Кохайтеся Чорнобриві (Т. Шевченко), Один в каное – Човен (І. Франко), KOZAK SYSTEM – Не моя (В. Симоненко), Артем Пивоваров & The Вуса – О, Панно (П. Тичина), Христина Соловій – Стежечка (І. Франко), KOZAK SYSTEM – Крила (Л. Костенко), YAKTAK – Рідна мати (А. Малишко), Артем Пивоваров & Оля Полякова – Тішся (Леся Українка) та інші.

Рис. 5. Слайд презентації з грою «Співочий капелюх»

Джерело: розробка авторів

Гра «Music ball». Гра спрямована для кращого запам'ятовування учнями віршів, які необхідно вивчити напам'ять. Цю гру можна використовувати як розминку перед тим, як учні почнуть виразно читати вірші напам'ять у класі. Гра дозволить створити позитивну атмосферу у класі, актуалізує знання та відведе увагу від хвилювань учнів перед виступом. Мета гри: розвивати навички виразного читання віршів, пам'ять, артистичні здібності учнів; викликати інтерес до українських пісень; виховувати любов до української культури. Гру «Music ball» можна використовувати з учнями будь-якого віку.

Завдання: вчитель вмикає вірш покладений на музику, завдання дітей в цей час полягає у тому, щоб передавати м'яч один одному і уважно слухати рядки пісні. Коли пісню вчитель раптово поставить на паузу, учень, у якого в цей момент опинився м'яч в руках, має продовжити рядки пісні, які не прозвучали. І таким чином, якщо учень відповість правильно, він продовжує грати, а якщо ні, то вибуває з гри.

Гра «Спіймай троп». Ця гра є цікавою формою роботи на уроці

української літератури, щоб потренувати та закріпити навички учнів визначати художні засоби, з'ясувати роль тропів у художньому тексті. Мета гри: поглибити знання учнів про тропи; розвивати творчі здібності, логічне й образне мислення та мовлення, уміння аналізувати, досліджувати й порівнювати мовний матеріал творів музичного мистецтва та художньої літератури, робити висновки; виховувати любов до рідного слова. Пісні для гри необхідно підбирати відповідно до рівня складності для кожної вікової категорії та рівня знань. Наприклад, у пісні Артема Пивоварова – «Маніфест» з 9 класами можна розглянути алітерацію, асонанс, епітети, метафори, паралелізм та інші тропи.

Завдання: учні мають уважно прослухати пісню та звернути увагу на те, які художні засоби прозвучали у пісні. Для зручності роботи після прослуховування учні можуть попрацювати з текстом пісні, та назвати конкретні засоби художньої виразності з тексту.

Висновки. Отже, використання творів музичного мистецтва за допомогою технології едьютейнменту дозволить ефективніше залучати учнів у навчальний процес та робити розв'язання завдань цікавішими. Ігровий підхід до навчання з врахуванням сучасних тенденцій підвищує мотивацію, яка створює стійкий інтерес до процесу навчання і водночас знімає психологічне навантаження з процесу навчання, що призводить до задоволення та кращого досягнення навчальних цілей.

Література

1. Горшкальова Т. Вплив і значення музики, як вид мистецтва, на психічне здоров'я людини. *ЛОГОС*. 2021. С. 181–183. doi: <https://doi.org/10.36074/logos-10.09.2021.52>.

2. Грищенко Ю. В. Едьютейнмент. Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика: словник / укл. М.П. Вовк, Ю.В. Грищенко, С.О. Соломаха, Н.О. Філіпчук, С.В. Ходаківська; Інститут педагогічної освіти і освіти

дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. С. 63-64.

3. Концепція Нової української школи / упоряд.: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець, О. Макаренко, О. Малахова, Т. Нанаєва, Г. Усатенко, П. Хобзей, Р. Шиян; заг. ред. М. Грищенко. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 19.09.2024).

4. Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року). *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku> (дата звернення: 24.09.2024).

5. Нерубасська А. О., Шепелева В. С. Вплив музикотерапії на психологічний стан людини. *Габітус*. 2023. Вип. 47. С. 200–203.

6. Нова українська школа. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 19.09.2024).

7. Хіврич С. Використання прийомів едьютейнмента на теренах сучасної української освіти та регіональному рівні. Ціннісні засади реалізації ідей Нової української школи: тези наук.-практ. конф. (м. Біла Церква, 12 берез. 2019 р.). Біла Церква: КНЗ КОР «КОІПОПК», 2019. С. 60–65.

8. Addis M. New technologies and cultural consumption. Edutainment is born. Bocconi University, 2002. 13 p. doi: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.319503>.

9. De Vary Sh. Educational Gaming. Interactive Edutainment. Distance learning. For Educators, Trainers and Leaders. Boston: Information Age Publishing, 2008. Vol. 5. Iss. 3. P. 35–44.

10. Mykhaliuk A. M. Edutainment as a modern innovative technology.
Scientific Notes of Junior Academy of Sciences of Ukraine. 2023. 1(26). P. 72–79.
doi: <https://doi.org/10.51707/2618-0529-2023-26-09>.